

mus közelébe. Megírtam még tizenegy könyvet, azt hiszem, valahol az általam értelmezett realizmus vonulatában, ami helyenként jelentheti a szóban forgó irányzat elszegényesítését, de én titokban azt remélem, hogy tágítását is, pontosabban, hogy egyfajta dúsított realizmust művelek.

Külső irodalmi hatás nyilván kimutatható könyveimben. Én persze ezt leginkább letagadom, az igazság azonban az, hogy a kezdet kezdetén az utánzástól sem riadtam vissza. Később azonban már csak a szakmai fogásokat próbáltam eltanulni az általam kedvelt íróktól, ezeken is megpróbálok módosítani, és valami újat is kitalálni. Könyvespolcomon a többször elolvasandó könyvek között ott vannak Krúdy, Szerb Antal, Illyés, de legnagyobb számban az észak-amerikai írók, Faulkner, Hemingway, Steinbeck, Capote, Kerouac művei. Éppen ezért meglepődöm, amikor egyik-másik kritikus könyveimről beszélve dél-amerikai írókat, néha igen jeles írókat emleget. A dél-amerikai írókat viszonylag ritkán olvasom. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem hízeleg a hiúságnak, ha időnként a jó dél-amerikai írókhoz hasonlítanak.

„...csak a lélek, a lelkiismeret cenzúrája létezik.”

BESZÉLGETÉS BÁLINT TIBORRAL

ERDÉLYI ERZSÉBET: *Az Öt kenyér és két hal című novella jelképe hogyan értelmezhető? Személyes élmény vagy a jelképes üzenet szándéka ihlette?*

BÁLINT TIBOR: Édesapámnak szerettem volna emléket állítani vele halála után néhány hónappal, de úgy, hogy sok más küzdő, törekvő, önfeláldozó ember életét, sorsát is példázza. Pékmester volt, de termetre apró ember, miközben pedig néztem őt a halottas ágyon, még apróbbnak tűnt. S mert meghatódtam azon, hogy ily kicsi ember léteére felnevelt tíz gyereket, földidztem a krisztusi csodatételek egyikét anélkül, hogy profanizálni szándékoztam volna azt.

NOBEL IVÁN: *A kisfiú, aki itt szerepel, talán maga a szerző volna, visszaszaladva az időben?*

B. T.: Nem, ő az egyik unoka a sok közül, akit sokáig a szüleim neveltek. Azért választottam így, mert attól félttem, ha személyes vallomást írok, érzelmössé válik a hangom; vagyis el akartam hallgattatni a szívemet, amely néha azt hiszi, sok a mondanivalója – hogy egy francia aforistát idézzek. Másrészt maga a gyerek fedezte fel nagyapja halálát, amikor egy reggel mint egy gyíkocska föl-kúszott annak dermedt oldalán, és elsírta magát: „Tata többé nem kel fel, hogy teát főzzön nekem!” De szükségem volt erre a kisfiúra az olcsón vizsgázó befejezés elkerüléséért is; írás közben visszaemlékeztem arra, hogy amikor megjöttek a gyászhuszárok kivinni a koporsót a lakásból, ő levetette magát a földre, és tárcsás játék pisztolyát kattogtatva egy „sorozatot” adott le rájuk, miközben tiltakozott, kiabált és rúgkapált. Ma is úgy érzem, ennél jobb zárójelenetet keresve sem találhattam volna.

N. I.: *A szépíró számára máskor is adott ihletést a Biblia?*

B. T.: A magyar irodalom a Halotti beszédtől kezdve – amelyet újabb kutatások szerint Somogyváron a bencés szerzetesek írtak – azt példázza mindmáig, hogy ez az ihletés igen erős és kiterjedt, s ha pusztán az erdélyi írók műveit említeném, akkor is nagyon hosszú volna a sor. Ha igaz, hogy az olyan remekműveket, mint mondjuk a Háború és béke, ötvenként, vagyis értelmünk más-más fokán újra kell olvasnunk, akkor a Biblia valamennyi könyv közül az egyetlen, amelybe naponta bele kell néznünk, hogy meglássuk változó énünket.

Nekem is ott van az íróasztalom sarkán pályakezdésem óta. És nemcsak lelki gyarapodásomat szolgálta és szolgálja, de szó szerint hozzásegített írói tehetségem kiteljesedéséhez nyelvi eszközeimben és gondolataimban. Mert egyre meglepőbben tapasztaltam, hogy a műveltség kiteljesedésével a Biblia szókép- és jelképrendszere Mózes könyveitől a Példabeszédekig, és Krisztus tanításaitól János jelenéseiig nemhogy avulna, hanem egyre gazdagabb értelmet kap. S a szavak úgy helyezkednek el benne, s oly hatalmas távlatot sejtetnek, mint az időtől megfeketült kőoszlopok.

De hatott rám a Biblia közvetlenül is. Ezt jelzi néhány apokrif történetem, amelyet a Jelenések könyve különböző fejezetei alapján írtam; ezt jelzi a Zarándoklás a panaszfalhoz című regényem is, s szólhatnék a Bábel toronyházáról, most készülő, átfogó társadalmi regényemről.

N. I.: *Ebben az átfogó társadalmi regényben kik a lakói Bábel toronyházának?*

B. T.: A diktátor elképzelt szándéka szerint és célkitűzése alapján az egész ország, hogy mindenki mindenkor ellenőrizhető legyen. A „magas” politika képviselői, a talpnyalók, besúgók és a spiclik hadai azonban nem itt laknak, hanem a láthatatlan mélyben; mikor pedig az ország már nyakig van az adósságban, a szakmai tanácsadók a hízelgőkkel összefogva azt kezdik hirdetni, hogy az aranykor után most a gyémántkor következik, mert a haza legszeretettebb fia, az önkényúr intenzív gondolkodás közben gyémántot termel az agyában; ezt a kiürített gyémántot tisztán odalent a láthatatlan mélyben tíz- és tízezer bizalmi ember iszapolja, mossa és tisztítja, miközben titkos utakon naponta megkapják a keverékhez szükséges üvegport... Íme, ez a fantasztikus elképzelés játéka a realizmuson belül.

E. E.: *A fantasztikum hogyan nyilatkozik meg egy realista műben?*

B. T.: Szerintem a kettő nagyon is megfér egymás mellett, és mindig úgy gondoltam, hogy a fantasztikum, a tévhiedelmek ellenére, a valóságnak egy másik térben való kifejezése, s ha életesen van ábrázolva, még a gyerekektől sem idegen. Ebben az értelemben realista Goethe Faustja és Mihail Bulgakov remekműve, a Mester és Margarita. Gogolnál pedig a legtermészetesebbnek vesszük, ha például a hiteles környezet- és alakrajz közepette váratlanul elénk bukkan egy ördög, sőt még azon sem lepődünk meg, ha valakinek az orra önálló életet kezd élni.

E. E.: *A regény mellett milyen műfajokat érez fontosnak, élőnek?*

B. T.: Inkább a szépirodalmon belül. A regény képtelen válaszolni az örvénylő, fetrengő vagy akár a mozdulatlanak tűnő élet jelenségeire, változásaira; a regényírónak pedig távlatra van szüksége, hogy meglássa mindazt, ami a vajúdo időkben fontos volt, vagy éppen ellenkezőleg, esetleges. A túl közeli szemlélődés művészetellenes elv számára. Az elbeszélés, a novella üzenete is csak lassan és közvetett utakon ér el az olvasóhoz. Mindezeket számításba véve én magam már régóta az irodalmi naplót, a tár-

cát, a pamfletet éreztem annak a műfajnak, amely gyorsan és hatásosan tudja befolyásolni a közvéleményt. Néhány kötetem bizonyíték erre a törekvésre: Mennyei romok, Kenyér és gyertyaláng, Nyargaló ihlet...

N. I.: *Adhat-e szűkre szabott környezet gazdag élményanyagot?*

B. T.: Asztronómusok mondják, ahhoz, hogy egy csillagnak önálló fénye legyen, el kell érnie földünk tömegének százötvenszeresét – ha jól emlékszem, erre a számra. Ezen már régóta gondolkozva arra a következtetésre jutottam, hogy önálló irodalom létrehozásához is szükséges bizonyos számú nép vagy népcsoport; de hogy mekkora terület adhat gazdag élményanyagot, azt hiszem, ez az író tehetségétől, átélő erejétől, viszonyítási képességétől függ. Faulkner másfél tucatnyi regényben és félszáznál több novellában örökíti meg a Mississippi állambeli, jelképesnek szánt Jefferson városka nevét, s ennek a haldokló, világtól elzárt tájnak a rajzát. Solohov egész életét egy isten háta mögötti tanyán, Kruzsilinban élte le, kozákok között, s itt kezdte el később világhíressé vált regényét, a Csendes Dont, huszonhat éves korában. Ugyanakkor vannak nagyvárosok, kiterjedt földrészek írói, akik semmi jelentőset nem alkottak...

E. E.: *Mennyire lehet egy magyar író ma realista művész Kolozsváron?*

B. T.: A legnagyobb mértékben. Ennyire szabad sosem volt. Manapság semmilyen cenzúra nem létezik nálunk, csak a lélek, a lelkiismeret cenzúrája. Írhatunk, amiről akarunk. Csak legyen hozzá papír, legyen kiadó és elviselhető nyomdaköltség. Ha azonban realizmuson ez esetben is a valóság hiteles ábrázolását értjük, akkor azt kell mondanom: mert ma mindent meg lehet írni, sőt mindennek az ellenkezőjét is, lehet pártokat és különféle politikai érdekeket védeni, lehet szeretni és gyűlöletre uszítani, egy magyar írónak e tájakon is nagyon meg kell fontolnia, hogy mit és miként mond. Mert egyrészt kötelességünk, mégpedig a szabadság jogán védeni a romániai magyarság érdekeit, de nem tehetjük meg, hogy fajgyűlöletre fajgyűlölettel válaszoljunk, vagy hogy akár a fölbujtatott embereket, tömegeket összetévesszük a fölbujtókkal. Összefoglalva tehát: nem is olyan könnyű sem anyagilag, sem erkölcsileg realista művésznek lenni Kolozsváron...